

aantekeningen en verslagen

het nederlands, vroeger schooltaal aan de duitse nederrijn.

Aan de Nederrijn, op de Zwanenburg te Kleef, dichtte 800 jaar geleden Henric van Veldeke, die zowel Nederlanders als Vlamingen en Duitsers tot hun grote dichters rekenen. Aan de Nederrijn, in Weeze en op het slot Dyck bij Neuss, werden (niet slechts bij toeval) middeleeuwse handschriften gevonden van het groots Vlaams kunstwerk van den Vos Reynaerde, dat omstreeks het midden der 13e eeuw ontstond. Aan de Nederrijn, nogmaals in het Land van Kleef, ontstond in de 15e eeuw Gerd van der Schuerens beroemde woordenboek. Altijd opnieuw treft in de overlevering dat de noordelijke Nederrijn deel uitmaakte van het Nederlandse taalgebied in de ruime betekenis. Ook de doorbraak van Pruisen aan de Rijn, met de bezetting van Kleef (1609) en Geldern (1712) veranderde vooreerst niet veel aan deze toestand, die tot diep in de 19e eeuw ongewijzigd bleef. Een bewijs daarvan is de „Geschichte der Schulen im alten Herzogthum Geldern und in den benachbarten Landestheilen“, een bijdrage tot de geschiedenis van het onderwijs in Duitsland en de Nederlanden, naar de bronnen bewerkt door Friedrich Nettesheim en in 1881 bij A. Bagel in Dusseldorp gepubliceerd.

Daarin leren wij ook dat het gebruik van de „Nederduitse taal“ aan de Nederrijn slechts in de 13e eeuw aarzelend een aanvang neemt; dat de vorsten van Kleef aan het Hof van de Boergondische hertogen te Brussel en Gent gevormd werden en dat talrijke studenten uit het Land van Kleef in Leuven afstudeerden, op grond van de verwantschap van Kleef met het Boergondisch Hof. In het zogenaamd „Oberquartier Geldern“ ten zuiden van Kleef bleef tot in de tweede dekade der 19e eeuw de Plat- of Nederduitse volkstaal de officiële taal, die in de scholen onderwezen werd. In deze taal verscheen ook het belangrijkste taalmonument van deze stad, het „Geldersche Stadt- und Landrecht“ uit 1620. De taal van de ambtenaars en het gerecht, net als die van de geestelijkheid, was uitsluitend „Nederduits“. Dit veranderde pas naar het einde toe van de Franse overheersing, toen op aandringen van Pruisen de bisschop van Münster (1821) geleidelijk de Hoogduitse kerktaal invoerde. Tot 1820 waren er echter alleen Nederlandse schoolboeken voorhanden om de „moedertaal“ aan te leren. Op enkele plaatsen, Nieuwekerk bijv., was in 1830 nog een Nederlands schoolleesboek in gebruik. De boeken werden gedeeltelijk in Venlo en Geldern tegelijk gedrukt, en dit zelfs tot in het begin der 19e eeuw.

In Rheinberg, aldus bericht Nettesheim verder, hadden de leerkrachten zonder Nederlands zelfs moeilijkheden, en in Geldern wenste men „Nederduitse“ priesters. Toch werden Hoogduitse leerkrachten benoemd, om het Hoogduits in te voeren. Het schoolreglement uit 1785 verscheen echter in het Nederlands. Op het leerplan stonden nog vertalingen Nederlands-Latijn en omgekeerd, en als handboek voor de „moedertaal“ deed een Nederlandse grammatika dienst. Voor Hoogduits waren twee lessen per week voorzien. Frans kwam in het leerplan niet voor. „Aldekerk bij Krefeld was tegen leraars die geen Latijn verstonden en die geen „Nederduits“ konden schrijven...

Bij een grondiger lezing van het boek van Nettesheim zouden nog heel wat interessante gegevens over de taalsituatie in de scholen van dit gebied kunnen gemeld worden. Al bij al betekent het een verdere steun voor de tesa dat de noordelijke Nederrijn - evengoed als vandaag de dag het belendende gebied van Nijmegen, Venlo of Roermond - „Nederduits“, d.i. juist „Nederlands“ kultuur- en taalgebied was.

Juist in dit overgangsgebied tussen Hoogduitse schrijf- en ambtstaal, en Nederlands taalverleden (en -heden, in de Nederfrankische streektaalen aan de Nederrijn) moet de bereidheid bijzonder groot zijn, om opnieuw aandeel te hebben in het Nederlandse kultuur- en geestesleven, door sterkere inschakeling van de opvoeding, d.w.z. onderwijs van de Nederlandse taal.

J. Kempen

het nederlands in buitenlandse schoolboeken.

Over dit onderwerp kan men beslist een wetenschappelijk werk volschrijven. Daarbij treft men hijv. in de Bondsrepubliek West-Duitsland passages aan van de volgende soort:

„België is een tweetalige staat. In het zuiden, tot bijna tegen Brussel, wonen de Walen, die Frans spreken; van daar af naar het noorden toe leven de Vlamingen. Het Vlaams is zeer verwant met het Nederlands...”

Dit staat in de schoolatlas van de uitgeverij Klett, te Stuttgart. Het gaat hier nota bene niet